

ȘOMAJUL FEMININ, STATUTUL CASNICII ȘI DREPTURILE COPILULUI

MARIA NEDER

Potrivit datelor Comisiei Naționale pentru Statistică la 1 iulie 1992 rata șomajului feminin era de 8,5%, de 2,5 ori mai mare decât rata șomajului masculin. La nivelul anului 1995 ea ar putea atinge 20-25%, dintr-o rată generală a șomajului estimată la 12-15% din forța de muncă. Femeile formează circa 60% din șomerii muncitori, aproape două treimi din șomerii cu studii medii, 54% din cei cu studii superioare. Ele reprezintă circa 65% din tinerii aflați în șomaj, care la rândul lor formează aproape 45% din totalul șomerilor.

În ceea ce privește structura șomajului feminin, marea majoritate a șomerelor sînt muncitoare (83%), fiecare a șaptea are studii medii și numai 3% studii superioare¹.

Concedierea cu prioritate a femeilor se datorează faptului că sînt considerate mai puțin calificate, mai puțin disciplinate decât bărbații și pentru că se crede că abuzează de concedii medicale și de concedii fără plată.

Adevărul este că o femeie cu copii nu se poate afirma în competiția profesională, datorită dualității rolului său social. La locul de muncă ea nu se poate detașa complet de grijile casei; adesea, fiind obosită, ea nu se poate concentra îndeajuns. În timpul programului se întîmplă adesea să dea cîteva telefoane acasă, pentru a se interesa dacă copiii mici, nu rareori închiși în casă, nu li s-a întîmplat ceva s-au dacă cei mari s-au întors de la școală. După programul de muncă femeia face aprovizionarea, stă la cozi, cară sacoșe grele acasă, unde o așteaptă treburile casnice, care în România mai sînt încă corvezi obositoare. Criza de timp o face să nu se poată odihni suficient în vederea unei noi zile de muncă.

Apoi, concedierile încep de obicei cu activitățile auxiliare și *ajutătoare*, în care forța de muncă feminină este predominantă.

Recalificarea și reîncadrarea în muncă a femeilor este mult mai dificilă decât în cazul bărbaților. În condițiile actuale, de scădere a producției și de stagnare a investițiilor, locuri de muncă nu reușesc să găsească decât circa 10% din șomerii recalificați de ambele sexe (care reprezintă cam 1% din totalul șomerilor), de cele mai multe ori în construcții, domeniu inadecvat femeilor, întrucît presupune forță fizică și rezistență. Întreprinderile din județele profilate în industria grea sînt, din același motiv inaccesibile femeilor. Sectorul serviciilor, care utilizează forța de muncă predominant feminină, este și va mai rămîne încă subdezvol-

¹ Comisia Națională pentru Statistică, *Informări statistice operative*, 1992; Ministerul Muncii și Protecției Sociale, date statistice, 1992.

tat, datorită, printre altele, puterii reduse de cumpărare a populației. Comerțul privat nu acceptă decât femei tinere, necăsătorite și fără copii, cu o anumită vechime în profesiune.

În aceste condiții tot mai multe femei se văd silite să renunțe la activitatea profesională și să se dedice în exclusivitate familiei și copiilor. De altfel, proporția femeilor în forța de muncă² (45,2%) este mai mare la noi decât în multe țări dezvoltate, ca de exemplu, Elveția (37,5%), Italia (34,3%), Spania (31,2%), Japonia (40%), Belgia (40,1%), Marea Britanie (43,5%), țări în care multe femei renunță la activitatea profesională după ce devin mame (În Germania, de exemplu, procedează astfel 51% din femeile angajate în muncă). În plus, în timp ce în aceste țări femeile prestează munci mai ușoare, fiind concentrate în sectorul serviciilor, în România ele sînt ocupate mai ales în industrie, în ramuri ce încează a fi restructurate.

O anchetă efectuată la Institutul pentru cercetarea problemelor tineretului relevă faptul că, pentru tinerele femei, prima condiție a unei căsnicii fericite este cerința ca soțul să aibă un loc de muncă și numai în al șaptelea rînd necesitatea ca și soția să lucreze.

Pe de altă parte, specialiștii în puericultură opinează că copilul are nevoie de prezența mamei cel puțin primii trei dacă nu șapte ani de viață și atribuie creșterea fără precedent a delincvenței *juvenile în special gradului ridicat* de angajare profesională a femeii în condițiile creșterii permisivității sociale și a insecurității economice.

Potrivit relatărilor unei femei care, după ce au devenit mame, s-au văzut silite să renunțe la activitatea profesională, multe lucruri s-au îmbunătățit în familie de cînd au rămas acasă. Unele și-au găsit de lucru acasă (croitorie, cosmetică etc.); sînt mai relaxate, nemaifiind nevoite să facă totul în grabă, ceea ce contribuie la destinderea atmosferei familiale; dispun de mai mult timp, pentru a discuta cu copiii, a-i ajuta la pregătirea temelor, ceea ce reflectă favorabil în situația lor școlară; economisesc banii cu taxele la grădiniță, care au crescut mult în ultimul timp, fiind în același timp sigure că copiii sînt bine hrăniți și sănătoși; a sporit sentimentul apartenenței la aceeași familie.

Reîntoarcerea, cel puțin în perioada de tranziție, la tradițiile epocii precomuniste, cînd o bună parte din femei erau casnice, impune însă reevaluarea statutului femeii casnice, pentru a o feri de riscuri și a-i asigura securitatea economică de-a lungul întregii vieții. În acest sens trebuie luate o serie de măsuri sociale de tipul celor existente în majoritatea țărilor europene.

Pentru aceasta sînt necesare modificări în Codul Familiei, care trebuie să includă obligativitatea soțului de a întreține soția abandonată, nu numai în caz de boală, ca în prezent, ci și atîta timp cît nu reușește sau nu poate din cauza copiilor să se încadreze în muncă.

Mamele casnice cu 1-2 copii, care ar putea avea grijă de încă 1-3 copii străini, ar putea fi subvenționate parțial de stat și parțial de către părinți.

Inexistența în țara noastră a unui sistem de asigurare facultativă pentru pensie condamnă casnicele la o bătrînețe plină de privațiuni. La ieșirea soțului la pensie sînt obligate să facă față costului vieții a două persoane dintr-o singură pensie, în condițiile în

² Date ale Institutului de Economie Națională.

care economiile de o viață au fost anihilate de inflație. După moartea soțului (femeile trăind cu 5-15 ani mai mult decât bărbații), casnicele trebuie să trăiască dintr-o pensie de urmaș echivalentă cu 50% din pensia la care a avut sau ar fi avut dreptul soțul și numai cu condiția dovedirii a 15 ani de căsnicie.

Casnicele ar trebui să beneficieze de pensie proprie după 15-20 ani de cotizare, în funcție de numărul copiilor. Mamele care au crescut cinci copii ar putea avea dreptul la pensie fără nici o vechime de cotizant.

Până la un anumit plafon, pensia proprie ar putea fi cumulată cu pensia de văduvie. Având în vedere că dificultatea unui loc de muncă crește cu vârsta, casnicele rămase văduve ar putea primi, începând de la vârsta de 45 ani și până la vârsta pensionării, o pensie de văduvie echivalentă cu 50% din pensia de văduvie de bătrânețe. România se situează printre puținele țări europene care nu acordă pensie de văduvie decât după vârsta pensionării de bătrânețe.

După cum se știe, femeia este nucleul familiei, ea fiind de obicei aceea care își asumă dificila sarcină a creșterii copiilor, chiar și în cazul destrămării familiei. Legătura afectivă de la mamă la copil este indiscutabil mai puternică decât de la tată la copil și există mult mai mulți bărbați decât femei care își abandonează familia. Multe femei divorțate nu pot obține alocația de stat pentru copii sau pensia alimentară de la foștii soți decât prin procese repetate. Tații care își părăsesc familiile, din ce în ce mai numeroși în perioada de tranziție, când nu mai există inhibiția dosarului de cadre, recurg la diferite strategii pentru a se sustrage obligațiilor de întreținere: schimbare repetată a locului de muncă, a domiciliului, șomaj autoimpus etc. Adesea, mama concubină ezită să-și ceară drepturile legale de teama stigmatizării.

Pentru protejarea atât a mamei divorțate sau abandonate cât și a copilului este necesar ca dreptul la alocația de stat pentru copii să fie acordat, de la început, mamei și nu tatălui. Potrivit legislației în vigoare, mama nu obține acest drept nici atunci când se recăsătorește, legea acordându-l celui de al doilea soț, chiar dacă acesta nu înfiază copilul.

Pensia alimentară ar trebui acordată automat (nu la cerere, ca în prezent) și retroactiv, căci multe mame abandonate, fără mijloace de trai, obișnuiesc să aștepte îndelung întoarcerea soțului, care nu mai revine la familie. Ea trebuie recalculată, pornind de la veniturile reale ale tatălui și de la nevoile copilului, de la sporirea continuă a costului creșterii unui copil, precum și de la faptul că mulți tați devin cumularzi ai mai multor unctii retribuite.

Statul trebuie să asigure primirea de către mamă a drepturilor bănești cuvenite (alocație, pensie, etc.) indiferent de situația financiară a tatălui. Aceasta s-ar putea realiza prin intermediul unei companii de asigurări care ar urma să recupereze ulterior de la tatăl atornic suma achitată mamei, plus dobânda pentru întârziere. Această creditare obligatorie a mamei este absolut necesară în condițiile creșterii șomajului și a insecurității economice a dividendului.

Pentru tații care își pierd urma în străinătate ar trebui inițiat un sistem de urmărire în laborare internațională. Dacă tatăl este dispărut iremediabil, statul ar trebui să bvenționeze plata pensiei de întreținere a copilului până la vârsta de trei ani mamei afla-

te în dificultate financiară.

Alocația de copii trebuie adusă la un nivel care să corespundă necesităților și diferențiată în funcție de vârsta copiilor care condiționează cheltuielile de educație. Mărirea cuantumului acesteia s-ar putea realiza prin acordarea ei numai celor ce au absolută nevoie de protecție socială.

Reconsiderarea statutului casnicei nu trebuie privită ca o concesiune, ci ca o obligație a societății. În sprijinul acestei afirmații ne permitem să reamintim că profesorul Gary Becker de la universitatea din Chicago a primit premiul Nobel (1992) pentru extinderea domeniului de aplicație a analizei microeconomice la o vastă gamă de comportamente umane și de relații între indivizi, inclusiv la comportamentul familiei sau al menajului, respectiv împărțirea sarcinilor și repartitia lor în sînul familiei. Menajul este după Becker "o mică uzină", ce produce "bunuri de bază", ca de pildă, mesele, spălatul, curățenia etc.